

GENEL TÜRK TARİHİ

ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Prof. Dr. Eşref BUHARALI Özel Sayısı/ Special Issue Dedicated to Prof. Dr. Eşref Buharalı,
Kasım/November 2024, ss. 291-300.

Geliş Tarihi–Received Date: 29.08.2024 Kabul Tarihi–Accepted Date: 09.10.2024

ARAŞTIRMA MAKALESİ – RESEARCH ARTICLE

ÇEPNİ-ÇUNGAR KAZASI VE BOZOK SANCAĞI'NDA ÇEPNİ-ÇUNGAR AŞİRETLERİ
(XVI-XIX. YÜZYILLAR)

 <https://doi.org/10.53718/gttad.1540525>

 KAMİL YAVUZ*

ÖZ

Çepniler Anadolu'nun Türkleşmesinde ön plana çıkan en önemli Oğuz boylarından biridir. Anadolu'nun hemen hemen tamamında onların yaşadıkları yerleri tespit etmek mümkündür. Nitekim Oğuz boyları üzerine önemli çalışmaları olan Faruk Sümer, "Türkiye tarihinin yerli kaynaklarında adı ilk anılan Oğuz boyu, muhtemelen Çepnilerdir" diyerek onların önemini açıkça ortaya koyar. Bundan dolayı Osmanlı coğrafyasında Çepni isimli iskân adlarına veya Çepni cemaatlerine XVI-XIX. yüzyıllarda tutulan tahrir defterlerinde sıkça tesadüf edilmektedir. Bu tarihlerde kalabalık olarak Anadolu, Balkanlar ve Kuzey Suriye'de bulunan Çepniler; Adana, Ankara, Amasya, Akşehir, Konya, Birecik, Bolu, Bozok, Çorum, Diyarbakır, Erzurum, Eski-il, Gence, Halep, Hamid, Hüdavendigar, İnönü, İçel, Karesi, Kayseri, Kastamonu, Karahisar-ı Sahip, Kığı, Kırşehir, Koçhisar, Kocaili, Maraş, Merzifon, Ordu, Samsun, Sivas, Turgud, Tokat, Trabzon ve Çepni vilayetlerinde rastlanmıştır. Ayrıca konar-göçer toplulukları arasında Ulu Yörük Türkmenleri, Dulkadirli Türkmenleri, Halep Türkmenleri ve Atçeken Türkmenleri içerisinde kaydedilmiştir. Fakat bu çalışmada konumuz açısından XVI-XIX. yüzyıllarda Bozok ve Sivas gibi sancaklarda yaşayan Çepniler ele alınmıştır. Çungarlar ise 1240'lı yıllarda Moğol ordularıyla Anadolu'ya gelen Moğol aşiretleri arasındadır. Zamanla Türkleşip İslamlaşarak özellikle Orta Anadolu'daki yaylak ve kışlaklar arasında Kara Tatar, Çonkar, Tatar ve Çonkara gibi isimlerle de anılarak konar-göçer bir hayat yaşamışlardır. Çepniler gibi onları da Anadolu'nun birçok farklı yerinde görmek mümkündür. Genel olarak Orta Anadolu havzasında yoğunlaşan Çungarlar Çorum, Amasya, Sivas, Kayseri, Tokat, Kırşehir ve Yozgat bozkırlarında iskân olunmuştur. Yerleşiklerin yanı sıra konargöçer hayatı benimseyen Çungarlara da özellikle Yörük, Dulkadirli, Bozok, Halep Türkmenleri ile Batı Anadolu Yörükleri ve Yeni-il içerisinde sıkça tesadüf edilir. Hem Çepnilerin hem de Çungarların Orta Anadolu'da yaşadıkları yerler hemen hemen aynıdır. Bu yüzden onları daha sıkı kontrol etmek isteyen Osmanlılar bu grupların yaşadıkları yerde Çepni-Çungar adıyla bir kaza tesis etmişlerdir. Özellikle Bozok sancağına ait nüfus ve temettuat defterlerinde her iki cemaatin yaşadığı yerler ve nüfuslarına dair ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır. Çungarların zamanla bazı Türkmen aşiretleri arasında kendine yer bulduğu, Çepni/Çungar şeklinde kaydedilmiş bir cemaatin varlığı da onların Türkmenlerle birlikte yaşadığı ve zamanla Moğol kabilelerinin Türkmenlerle kaynaştığını göstermektedir. Çungarların iskân olduğu köyler; Alcı, Başalan/Kötüköy, Başköy, Battal, Çalılı, Çiğdemli/Sorgun, Deredoğan, Esenli/Dedik, Gevrek, Gökçekışla, Gövdecili, Hüyükkişla, İbrahimhacılı, Karaveli, Kavakalanı, Keller, Ocaklı, Özlüce/Siyah, Peyniryemez, Pınarkaya/Etyemezşeyhler/Şeyhler/Şihlar, Poyraz, Poyrazlı, Sarıköy, Selimli, Tayfur, Türkmensarılar ve Yazılıtaş'tır. Çepnilerin yaşadıkları köyler ise; Akçakoyunlu, Altılı, Bahçecik, Baltasarılar, Baydığın, Boyalık, Cihanpaşa, Çandır, Çardak, Derbent, Dereçepni, Dolak, Eskiköy, Hacıilyas, Kabut, Kayabaşı/Kıllıpınar, Kızılcağışla, Okçulu, Paşabey, Uzakçay ve Yazılıtaş'tır. İşte bu kısa çalışmada XVI-XIX. yüzyıllarda bu köylerde iskân olan Çepniler ve Çungarların nüfuslarına dair bilgiler ortaya konularak 1566'dan 1844'e kadar geçen sürede köyde var olan nüfus takip edilmiş ve konar-göçerlerin isimlerini taşıyan bu tür kazaların tesadüfen kurulmadığı adı geçen kaynaklardan hareketle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çepni, Çungar, Bozok, Moğol, Anadolu.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ordu/TÜRKİYE, E-Posta: kamilyavuz@odu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-5607-0137.

ÇEPNİ-ÇUNGAR KAZASI VE BOZOK SANCAĞI'NDA ÇEPNİ-ÇUNGAR AŞİRETLERİ
(XVI-XIX. YÜZYILLAR)
DISTRICT OF ÇEPNİ-ÇUNGAR AND ÇEPNİ-ÇUNGAR TRIBES IN BOZOK SANJAK
(XVI-XIXTH CENTURIES)

ABSTRACT

Çepnis are one of the most important Oghuz tribes that came to the forefront in the Turkification of Anatolia. It is possible to identify their settlements in almost all of Anatolia. As a matter of fact, Faruk Sumer, who has important studies on Oghuz tribes, clearly reveals their importance by saying, "The Oghuz tribe whose name is first mentioned in the local sources of Turkish history is probably the Çepni". Therefore, Çepni settlement names or Çepni communities in the Ottoman geography are frequently encountered in the tahrir books kept in the XVI-XIXth centuries. At this time, the Çepni were found in Anatolia, the Balkans and Northern Syria in large numbers: Adana, Ankara, Amasya, Akşehir, Konya, Birecik, Bolu, Bozok, Çorum, Diyarbakır, Erzurum, Eski-il, Gence, Halep, Hamid, Hudavendigar, İnönü, İçel, Karesi, Kayseri, Kastamonu, Karahisar-ı Sahip, Kığı, Kırşehir, Koçhisar, Kocaili, Maraş, Merzifon, Ordu, Samsun, Sivas, Turgud, Tokat, Trabzon and Çepni provinces. They were also recorded among the Ulu Yörük Turkmens, Dulkadirli Turkmens, Aleppo Turkmens and Atçeken Turkmens among the nomadic groups. However, this study focuses on the Çepnis living in the Bozok and Sivas sanjaks in the XVI-XIXth centuries. The Chungars were among the Mongol tribes who came to Anatolia with the Mongol armies in the 1240s. They were Turkified and Islamized in time and lived a nomadic life, especially in Central Anatolia, where they were known as Kara Tatar, Çonkar, Tatar and Çonkara. Like the Çepni, it is possible to see them in many different parts of Anatolia. Generally concentrated in the Central Anatolian basin, Çungars were settled in Çorum, Amasya, Sivas, Kayseri, Kayseri, Tokat, Kırşehir and Yozgat steppes. Çungars, who adopted a nomadic life as well as settlers, are frequently encountered especially among Yörük, Dulkadirli, Bozok, Halep Turkmens and Western Anatolian Yörüks and Yeni-il. Both the Çepni and the Chungars lived in Central Anatolia in almost the same places. Therefore, the Ottomans, who wanted to control them more tightly, established named a district of Çepni-Çungar where these groups lived. Especially the population and dividend books of Bozok sanjak contain detailed information on the places where both communities lived and their populations. The fact that the Chungars found a place among some Turkmen tribes over time, and the existence of a community recorded as Çepni/Çungar shows that they lived together with the Turkmens and that the Mongol tribes fused with the Turkmens over time. Villages inhabited by the Chungars; Alci, Başalan/Kötüköy, Başköy, Battal, Çalılı, Çiğdemli/Sorgun, Deredoğan, Esenli/Dedik, Gevrek, Gökçekışla, Gövdecili, Hüyükkişla, İbrahimhacılı, Karaveli, Kavakalanı, Keller, Ocaklı, Özlüce/Siyah, Peyniryemez, Pınarkaya/Etyemezşeyhler/Şeyhler/Şihlar, Poyraz, Poyrazlı, Sarıköy, Selimli, Tayfur, Türkmensarılar and Yazılıtaş. The villages where the Çepni live are; Akçakoyunlu, Altılı, Bahçecik, Baltasarılar, Baydiğın, Boyalık, Cihanpaşa, Çandır, Çardak, Derbent, Dereçepni, Dolak, Eskiköy, Hacıilyas, Kabut, Kayabaşı/Kıllıpınar, Kızılcakışla, Okçulu, Paşabey, Uzakçay and Yazılıtaş. In this short study, information on the population of the Çepni and Çungars who inhabited these villages in the XVI-XIXth centuries is presented, the population of the villages in the period from 1566 to 1844 is followed, and it is tried to reveal that such districts bearing the names of nomads were not established by chance based on the mentioned sources.

Keywords: Çepni, Çungar, Bozok, Mongol, Anatolia.

GİRİŞ

Osmanlı Devleti kalabalık bir konar-göçer nüfusa sahiptir. Bu grupların önemli bir kısmı Orta Anadolu Bölgesi'nde yaşamıştır. Orta Anadolu Bölgesi'nde yaşayan konar-göçerler Sivas, Çorum, Bozok, Tokat, Amasya gibi sancakların birleşmesiyle oluşan Rum eyaletinde yaşadıkları için genellikle Rumlu adıyla bilinirler. Bunların dışında Bozok sancağında yaşayanlar yoğunluk olarak Oğuzların Bozok koluna mensup oldukları için Bozok Türkmenleri, yine 1240'lı tarihlerde Moğol akınlarıyla gelerek Sivas, Çorum, Bozok, Tokat, Amasya, Kırşehir gibi sancaklara dağılan Moğol bakiyeleri ise Ulu Yörük adıyla anılmışlardır. Bölgede Ulu Yörüklerden başka Moğol bakiyesi olan bazı gruplar da Tatar, Kara Tatar ve Kara Tatar Türkmenleri olarak isimlendirilmişlerdir. Cengiz Han ve oğulları zamanında Moğol askerî gücünün önemli bir kısmını oluşturan Çungarlar¹ Anadolu'ya geldikten sonra Çongar, Çungar, Çunkar, Çonkar, Çonkara² gibi imlalarla yazılan konar-göçerler de Kara Tatar, Tatar ve Kara Tatar Türkmenleri gibi Moğol bakiyeleridir.³

Bozok, Ulu Yörük, Yeni-il, Halep Türkmenleri, Dulkadirli ve Batı Anadolu Yörükleri gibi pek çok konar-göçer teşekkül arasında temsil imkânı bulun Çungarlar, Anadolu'ya geldikten sonra Çunkar, Çonkar, Çonkara, Kara Tatar ve Tatar gibi isimlerle de anılmışlardır.⁴ Çepniler ise Anadolu'nun geniş bir bölgesine dağılmışlardır. Kaşgarlı ve Reşidüddin'e göre Oğuz boyları arasında gösterilen Çepniler, 24 Oğuz boyundan biri olarak

¹ Ömer Bıyık, *Osmanlı Yönetiminde Kırım (1600-1774)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir 2007, s. 56.

² Sadullah Gülten, "XVI. Yüzyıl Anadolu'sunda Moğol Bakiyeleri: Çungarlar", *History Studies*, C. 9, S. 4, 2017, s. 54.

³ Faruk Sumer, "Tatarlar", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 40, İstanbul 2011, s. 169.

⁴ Faruk Sumer, *Anadolu'da Moğollar*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1970, s. 137-138.

Üçoklardan Gökhan nesline mensuptur. Anadolu, Balkanlar ve Kuzey Suriye'nin Türkleşmesinde önemli rol oynayan Çepniler, Sinop'u tekrar geri almak isteyen Trabzon Kommenoslarına karşı amansız mücadele etmişler ve 1277 tarihinden itibaren de Sinop'tan başlayarak Ordu ve Giresun'a kadar olan bölgeyi ele geçirerek Türkleştirmişlerdir. Hatta XIV. yüzyılın başlarında bu bölgede Bayramlı/Hacımiroğulları adında bir beylik de teşkil etmişlerdir.⁵ Bunun dışında geniş bir bölgede Çepni adlı yerleşim yerlerine ve farklı Türkmen teşekkülleri arasında temsil olunan Çepnilere rastlanır. Bunlardan biri de yukarıda adı geçen Ulu Yörük Türkmenleri arasında yaşayan gruptur.⁶

Ulu Yörük teşekkülleri arasında bulunan Çungar ve Çepnilerin dağıldıkları bölgelerin hemen hemen aynı olması sebebiyle bunlar bazen belgelere birlikte Çepni-Çungar⁷ şeklinde kaydedilmişlerdir. Örneğin Sivas beylerbeyine yollanan bir hükümde bunlardan Çepni-Çungar olarak bahsedilir. Öte yandan konar-göçerlerin daha kolay bir şekilde yönetilmeleri için Ulu Yörük'e bağlı gruplar kaza olarak teşkilatlandırılırken Yüzdepare, Ortapare, Şarkpare, İnallı-Ballı, Karakeçili ve İlbeyli gibi konar-göçer gruplarının adını taşıyan kazaların yanı sıra Çepni-Çungar isimli kaza da kurulmuştur. Kaza isminin Çepni-Çungar olarak belirlenmesinde hiç şüphesiz bölgede yoğun bir şekilde yaşayan Çepni ve Çungar cemaatleri etkilidir.⁸

XVI. yüzyılda kurulduğu tespit edilen Çepni-Çungar kazası XVIII. yüzyılda da varlığını sürdürürken kaza bazen Sivas bazen de Bozok sancaklarına bağlı olarak karşımıza çıkar. Örneğin Bozok sancağına bağlı kazalar yazılırken Bozok, Akdağ, Boğazlıyan, Budaközü, Emlak, Gedik, Gedikçubuk, Salmanlı, Sorgun ve Süleymanlı-yı Sagir kazalarından başka Çepni-Çungar kazası da sayılır. Öte yandan 1786-1796 yıllarını kapsayan 18 ve 19 numaralı Sivas ahkâm defterlerinde ise kaza bu kez Sivas'a bağlı olarak karşımıza çıkar. Yine bazen de Çepni-Çungar yerine kazanın sadece Çungar veya Çepni olarak kaydedildiği de vakidir.⁹ İdari olarak zaman zaman Bozok ve Sivas'a bağlı kaydedilse de XVI. yüzyılda kurulan kazanın son dönemlere kadar varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Bozok sancağında tutulan tahrir defterlerinden anlaşılacağı üzere Çepnilerin iskân oldukları yurtlar Zile'nin güneyi, Akdağ Madeni'nin kuzeyi ile Çamlıbel'in batısıdır. Çungarlar ise XVII. yüzyılda Hoca hasları olarak Tokat voyvodalığı dâhilindedir.¹⁰

1529 tarihli Bozok sancağına ait ilk tahrirde Çatçugez, Gemerek Sızır, Hancuk ve Rumdiğin köylerinin yanında Çepni adını taşıyan bir köyün bulunması¹¹ da bölgedeki Çepni varlığının oldukça eskilere gittiğini gösterir. Bu karyeye Kızılkocalı kabilesi ve İsa Bey'e tabi Dulkadiroğullarından kalabalık bir grubun yerleştiği tahrir defterinden anlaşılmaktadır.¹² Köyde gayrimüslim nüfusa da denk gelinmektedir. Buradan hareketle bu köye ilk yerleşenlerin onlar olduğu veya sonradan gelip Çepnilerle kaynaştıkları söylenebilir. Çungarlara gelince bunlar Bozok sancağında bulunan Tokluağıl mezrasında 1529 tarihli tahrir defterine göre ziraat etmekteydi. Fakat bu tarihte mezrada bulunan cemaatin nefer sayısına dair bilgiler elimizde mevcut değildir. 1542 tarihine geldiğinde bu cemaate Sorgun ve Akdağ nahiyelerinde rastlanmaktaydı. Cemaatin Akdağ'daki kışlakları Mezitli, Alifakihli ve Selimlikışlası mezarlarıydı. Sorgun ise Dedikışlası cemaatinin kışlağıydı. Yörenin son iki tahririnde aşirete Sorgun, Kanak-ı Zîr, Süleymanlı, Baltı ve Kanak-ı Bâlâ nahiyelerinde denk gelinmekteydi. Buradan hareketle Baltı nahiyesinde Tayfurviranı (Akçeköy), Kanak-ı Zîr nahiyesinde Dedik, Sorgun nahiyesinde Karacakışık, Derebörek (Sarıgüney), Kanak-ı Zîr nahiyesinde Poyrazlı köylerinde sâkin iken Tokluağılı, Kayapınarı, Alıpınarı, Eskikişla, Hocaalimeşhedi, Ahidünder, Uzunkuyu ve Boğazviranı mezarlarını tasarruf etmekteydi. Bunların yanı sıra Uzunkuyu mezrasında da bu cemaatin iskân olduğu görülmektedir. Ayrıca yörede Emirci Sultan Zaviyesine de denk gelinmektedir. Zaviyenin bulunduğu Tayfurviranı köyünde 1556 tarihi itibarıyla 37 nefer nüfusa sahiptir.¹³

Ankara Savaşı sırasında Timur ile birlikte hareket eden Moğolların bazıları geri dönmemişti. Çelebi Mehmed zamanında da bu durum sorun olmuş ve o Orta Anadolu'daki Moğol varlığını azaltmaya çalışarak onların bir kısmını Balkanlar'a sürmüştü.¹⁴ Fakat gerek tahrir gerekse de nüfus ve temettuat defterlerinde Moğolların, varlığını güçlü bir şekilde Orta Anadolu'da korudukları görülmektedir. XVI. yüzyıldan sonra Bozok bölgesinde Çepni ve Çungar aşiretlerine yoğun bir şekilde XVIII-XIX. yüzyıllarda rastlanması bu durumu açıkça ortaya

⁵ Kamil Yavuz, *16. Yüzyılda Anadolu'da Oğuzların Çepni Boyu*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ordu 2022, s. 29-30.

⁶ BOA (Başkanlık Osmanlı Arşivi), *Tahrir Defteri*, nr. 19, s. 384-386; BOA. TD, nr. 79, s. 399-403; KKA (Kuyûd-ı Kadime Arşivi), *Tahrir Defteri*, nr. 16, v. 28a-39b.

⁷ Bu isim Ahmet Refik tarafından Çepni Çungar şeklinde okunmuş iken, Cevdet Türkay tarafından Çepni Çunkar olarak okunmuştur. Türkay, onların Yörükân taifesinden olduklarını belirtir. Bakınız. Cevdet Türkay, *Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İstanbul 2001, s. 71; Ahmet Refik, *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri*, İstanbul 1930, s. 127.

⁸ Davut Şahbaz, *XVI. yüzyılda Ulu Yörük teşekkülleri (Etrak-ı Büzürk)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2018, s. 68.

⁹ Gülten, *agm*, s. 55.

¹⁰ Şahbaz, *agt*, s. 432.

¹¹ BOA. TD, nr. 155, s. 253, 258, 273, 296, 297.

¹² BOA. TD, nr. 155, s. 253, 258, 273, 296, 297.

¹³ BOA. TD, nr. 155, s. 90; BOA TD, nr. 218, s. 140-141, 156; BOA. TD, nr. 315, s. 54, 121, 130, 137, 141, 144, 146, 166, 204, 257; KKA. TD, nr. 31, v. 77b.

¹⁴ Gülten, *agm*, s. 55.

ÇEPNİ-ÇUNGAR KAZASI VE BOZOK SANCAĞI'NDA ÇEPNİ-ÇUNGAR AŞİRETLERİ (XVI-XIX. YÜZYILLAR)

koymaktadır. 1831 tarihli Bozok sancağına ait nüfus defterinde ve 1844 tarihli temettuat defterlerinde bölgede yaşayan aşiretler tespit edilmiştir. Bu bağlamda ilerde bahsi geçecek köylerde yerleşmiş olan 413 nefer Çepni ile 118 nefer Çungar aşireti mensubunun olduğu anlaşılmaktadır.¹⁵

1. Çepni-Çungar Aşiretlerinin Yaşadığı Köyler

1.1 Çungarlar

Alcı: Köye ilk olarak 1831 tarihli nüfus defterinde rastlanır. Buna göre köyde 6'sı Çungar Yörüklerinden, 91'i Alcı, 2'si Tülek ve 2'si de Abdallı aşiretinden olmak üzere toplam 102 nefer kayıtlıdır.¹⁶

Başalan/Kötüköy: 1831 tarihi itibarıyla köyde 17'si Çungar Yörüklerinden, 10'u ise Tülek aşiretinden olmak üzere 33 nefer kayıtlıdır.¹⁷

Başköy: İlk olarak 1831 tarihli nüfus defterinde karşımıza çıkan köyde 3'ü Çungar, 18'i Zile Yörüklerinden ve 3'ü de Aşudî reayasından olmak üzere 61 nefer yaşamaktadır. Temettuat defterine göre 1844 tarihinde köyün nüfusu 19 hanedir.¹⁸

Battal: Köye ilk olarak 1831 tarihli nüfus defterinde rastlanır. Köyde 6'sı Belikli (?), 2'si Karakoyunlu, 1'i de Çungar aşiretinden olmak üzere 57 nefer sakindir. 1844 tarihindeki temettuat defterine göre köyde 11 hane mevcuttur.¹⁹

Çahlı: Köye ilk olarak 1831 tarihli nüfus defterinde rastlanır. Köyde yaşayan 107 neferin 48'i Çungar Yörüklerinden, 4'ü ise Adana hassı reayasına bağlı Abdal aşiretindedir. Temettuat defterine göre ise köyde 1844 tarihinde 34 hane yaşamaktadır.²⁰

Çiğdemli/Sorgun: Köyde 1642'de 92, 1831'de ise 2'si Çungar aşiretinden olmak üzere 251 nefer sakindir.²¹

Deredoğan: Köye ilk olarak 1831 tarihli nüfus defterinde rastlanmak olup bu sırada köyde 59'u Doğanlı aşiretinden, 10'u Çungar Yörüklerinden, 2'si ise Tülek aşiretinden olmak üzere toplam 74 nefer bulunmaktadır.²²

Esenli/Dedik: Tahrir defterlerinde Sorgun nahiyesinde Çungar aşiretinin kışlağı olan Dedikkışlası isimli bir kışlak tespit edilmektedir. Bu itibarla kışlağın zamanla nüfus olarak köye dönüştüğü düşünülebilir. İlk defa 1831 tarihli nüfus defterinde tespit edilen köyde 9'u Çungar Yörüklerinden olmak üzere 105 nefer yaşamaktadır. Tahrir defterlerinde de kışlakta Çungarların kışladığına dair bilgilerin bulunması kışlak ve köy arasında bir bağlantı olabileceğini düşündürmektedir. Temettuat defterine göre ise köyde 1844 tarihli 36 hane yaşamaktadır.²³

Gevrek: İlk olarak 1831 tarihli nüfus defterinde geçen köyde yaşayan 25 neferden 3'ü Çungar Yörüklerine mensuptur. 1844 tarihli temettuat defterine göre ise köyde 33 hane yaşamaktadır.²⁴

Gökçekışla: Köye ilk olarak 1831 tarihli nüfus defterinde rastlanmaktadır. Bu sırada köyde yaşayan 36 neferin tamamı Çungar Yörüklerindedir. 1844 tarihli temettuat defterine göre ise köyde 13 hane meskündür.²⁵ Bahsi geçen köy Gökçeli aşiretinin kışlağıyken sonradan köye dönüşmüş olmalıdır. Zira 1838 tarihli Zile kazasına ait nüfus defterinde Gökçeli kabilesinin yaşadığı Gökçeli isimli köyün yanı sıra cemaatin pek çok köyde sakin olduğuna dair bilgiler vardır.²⁶

¹⁵ 19. Yüzyılda Bozok Sancağında aşiretlerin dağıldığı köyler için bkz. Davut Şahbaz, "1831 Tarihli Nüfus Defterlerine Göre Bozok Sancağında Aşiretler", *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 3, 2020, ss. 143-164.

¹⁶ NFS. d. (Başkanlık Osmanlı Arşivi), *Nüfus Defteri*, nr. 2052, s. 396; TMT. d. (Başkanlık Osmanlı Arşivi), *Temettuat Defteri*, nr. 12875; Nüfus defterlerinde kaydedilen kişiler genel olarak 2 ile çarpılır, bu şekilde bir yöntemle nüfus sayımının yapıldığı bölgedeki toplam nüfusa yaklaşık bir oran elde edilir. Bu konu hakkında bkz. Mustafa Büyük, *Orta Karadeniz Kaynakları XI- Perşembe, Aybastı, Bolaman ve Çamaş kazaları 1834-1845 tarihli Nüfus Defterleri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2020, s. 56.

¹⁷ NFS. d. nr. 2051, s. 394; NFS. d. nr. 2052, s. 379; NFS. d. nr. 2053, s. 202.

¹⁸ NFS. d. nr. 2053, s. 142; Vahide Mihmat, *Temettuat Defterine Göre Süleymanlı Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde 2013, s. 21; NFS. d. nr. 2123, s. 54.

¹⁹ NFS. d. nr. 2051, s. 80; Zafer Eroğlu, *Kızılkoca Kazası Karyelerinin 1844-1845 Temettuat Defterlerine Göre Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yozgat 2013, s. 37.

²⁰ NFS. d. nr. 2051, s. 119; Eroğlu, *agt*, s. 50.

²¹ BOA. TD. nr. 315, s. 31, 231; KKA. TD. nr. 30, v. 11a; KKA. TD. nr. 31, v. 20a; MAD (Başkanlık Osmanlı Arşivi), *Maliyeden Müdevver*, nr. 4874, s. 6; NFS. d. nr. 2052, s. 280.

²² NFS. d. nr. 2053, s. 206; Meryem Nihal Savrım, *Boğazlıyan Temettü Defterleri ve Değerlendirmesi*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde 2007, s. 94.

²³ Sadullah Gülten, *Bozok Türkmenleri*, Pervane Yayınevi, Ankara 2016, s. 59; NFS. d. nr. 2051, s. 91; Zafer Eroğlu, *agt*, s. 64.

²⁴ NFS. d. nr. 2051, s. 113; Serkan Polat, *Temettuat Defterlerine Göre Sorgun*, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yozgat 2010, s. 39.

²⁵ NFS. d. nr. 2051, s. 114; Zafer Eroğlu, *agt*, s. 95.

²⁶ NFS. d. nr. 2510, s. 1-20.

Gövdecili: 1831 tarihli nüfus defterine göre köyde sakin olan 40 neferin tamamı da Çungar Yörüklerindedir. 1844 tarihindeyse köyde 16 hane kayıtlı olup bunlardan 6 hanesi Çungar Yörüklerine mensuptur.²⁷

Hüyükkuşla: 1831'de köyde 1'i Çungar, 2'si ise Zile Yörüklerinden olmak üzere 43 nefer yaşamaktadır.²⁸

İbrahimhacılı: Köye ilk olarak 1831 tarihli defterde rastlanır. Köyde yaşayan 43 neferden 3'ü İldelikli aşiretinden, 10'u ise Çungar Yörüklerindedir. 1844 tarihli temettuat defterlerine göre ise köyde 11 hane sakindir.²⁹

Karaveli: 1556 ve 1576 tarihli tahrirlerdeki Karavelikışlası adıyla kayıtlı köy olmalıdır. Kanak-ı Bâlâ nahiyesine bağlı köyde 1556'da 11, 1576'da ise 25 nefer yaşamaktadır. 1642 tarihli avarız defterinde rastlanmayan köyde 1831'de tamamı Çungar Yörüklerinden olmak üzere 55 nefer sakindir. 1844 tarihli temettuat defterine göre ise köyde 18 hane vardır.³⁰

Kavakalanı: Köye yöreye ait bütün kayıtlarda rastlanır. Buna göre köyde 1556'da 39, 1576'da 49, 1642'de 8 ve 1831'de ise 1'i Çungar Yörüklerinden, 1'i de Beylikçi aşiretinden olmak üzere 22 nefer yaşamaktadır.³¹

Keller: 1831 tarihli nüfus defterine göre Keller köyünde tamamı Çungar Yörüklerinden olmak üzere 3 nefer yaşamaktadır.³²

Ocaklı: Köye ilk olarak 1831 tarihli nüfus defterinde rastlanır. Bu tarihte köyde kayıtlı 55 neferden 50'si Çungar Yörüklerindedir. 1844 tarihli temettuat defterlerine göre köyde 16 hane vardır.³³

Özlüce/Siyah: Köye ilk olarak 1831 tarihli nüfus defterinde rastlanır. Bu tarihte köyde 22'si Çungar Yörüklerinden olmak üzere 23 nefer vardır. 1844 tarihli temettuat tarihine göre ise köyde 11 hane yaşamaktadır.³⁴

Peyniriyemez: 1831'de köyde yaşayan 33 neferden 17'si Zile Yörüklerinden Bağıranlı kabilesinden, 6'sı ise Çungar Yörüklerindedir.³⁵

Pınarkaya/Etyemezşeyhler/Şeyhler/Şıhlar: 1556 tarihli tahrir defteriyle 1831 tarihli nüfus defterinde Etyemezşeyhler adıyla 1844 tarihli temettuat defterinde ise Şeyhler adıyla kayıtlıdır. 1831 tarihli nüfus defterine göre köyde yaşayan 69 neferden 9'u Çungar Yörüklerindedir. Bunların dışında kalan kişiler ise Etyemez Baba evladından oldukları için vergiden muaf tutulmuşlardır. 1844 tarihli temettuat defterinde göre ise köyde 2 hane yaşamaktadır.³⁶

Poyraz: 1556 ve 1576 tarihli tahrirlerde biri Kanak-ı Zîr diğeri ise Deliceöz nahiyelerinde olmak üzere iki Poyrazlı köyü vardır. Deliceöz'deki köyde Çungar diğeriyle Karakeçili aşiretleri sakindir.³⁷

Poyrazlı: 1556 ve 1576 tarihli tahrirlerde biri Kanak-ı Zîr diğeri ise Deliceöz nahiyelerinde olmak üzere iki Poyrazlı köyü vardır. Deliceöz'deki köyde Çungar diğeriyle Karakeçili aşireti sakindir.³⁸

Sarıköy: Kızılkoca kazasına tabi köyde 1831'de 9'u Çungar Yörüklerinden olmak üzere 62 nefer vardır.³⁹

Selimli: Köyde 1556'da 15, 1642'de 19, 1831'de ise 49'u Çungar Yörüklerinden, 3'ü ise Ulunlu (?) aşiretinden olmak üzere 72 nefer yaşamaktadır.⁴⁰

Tayfur: Bölgeye ait ilk tahrir kayıtlarında Tayfurlu adını taşıyan aşirete rastlanır. 1529 tarihinde Tayfurbendi, Viranşehir ve Tayfurviranı mezarlarında ziraat etmekte olan cemaat 1542 tarihinde yukarı sayılan mezarlara ek olarak Ortaviran ve Ağçaviran mezarlarında da ziraat etmiştir. Cemaatin zamanla Baltı nahiyesinde bulunan Tayfurviranı'nı terk ettiği ve buraya Çungar cemaatinin yerleştiği anlaşılmaktadır. 1831 tarihli nüfus defterinde Tayfur adıyla karşımıza çıkan köy Tayfur cemaatinin yerleştiği Tayfurviranı olabilir. 1831'de köyde

²⁷ NFS. d. nr. 2051, s. 147; Mihmat, *agt*, s. 44.

²⁸ BOA. TD. nr. 315, s. 94, 123, 264, 330; KKA. TD. nr. 30, v. 28a, 56a; KKA. TD. nr. 31, v. 53a, 68b; MAD. nr. 4874, s. 78; NFS. d. nr. 2051, s. 77, 167; Eroğlu, *agt*, s. 175; Krş. TMT. d. nr. 13987.

²⁹ NFS. d. nr. 2051, s. 79; Eroğlu, *agt*, s. 114.

³⁰ NFS. d. nr. 2052, s. 403; Polat, *agt*, s. 47.

³¹ BOA. TD. nr. 315, s. 306; KKA. TD. nr. 30, v. 45a; MAD. nr. 4874, s. 35; NFS. d. nr. 2052, s. 292; TMT. d. nr. 14335.

³² NFS. d. nr. 2051, s. 398; NFS. d. nr. 2053, s. 152; NFS. d. nr. 2123, s. 70.

³³ NFS. d. nr. 2052, s. 402; Polat, *agt*, s. 55.

³⁴ NFS. d. nr. 2053, s. 200; Savrım, *agt*, s. 173.

³⁵ BOA. TD. nr. 315, s. 161; NFS. d. nr. 2052, s. 407.

³⁶ NFS. d. nr. 2053, s. 165; Savrım, *agt*, s. 177.

³⁷ BOA. TD. nr. 315, s. 140, 169; KKA. TD. nr. 31, v. 77b, 85a.

³⁸ BOA. TD. nr. 315, s. 140, 169; KKA. TD. nr. 31, v. 77b, 85a.

³⁹ NFS. d. nr. 2051, s. 78; NFS. d. nr. 2052, s. 331; TMT. d. nr. 14137, s. 13-31.

⁴⁰ BOA. TD. nr. 315, s. 138; MAD. nr. 4874, s. 85; NFS. d. nr. 2051, s. 102; Eroğlu, *agt*, s. 199.

ÇEPNİ-ÇUNGAR KAZASI VE BOZOK SANCAĞI'NDA ÇEPNİ-ÇUNGAR AŞİRETLERİ (XVI-XIX. YÜZYILLAR)

yaşayan 37 neferden 13'ünün Çungar Yörüklerinden olması bu iddiayı destekler. 1844 tarihli temettuat defterine göre ise köyde 13 hane sakindir.⁴¹

Türkmensarılar: 1831 tarihli nüfus defterine biri Kızılkoca diğeri ise Sorgun kazasına bağlı Sarılar adıyla iki köy tespit edilmektedir. Günümüzde Sarıköy olarak geçen köy bunlardan biri olabilir. Kızılkoca kazasına tabi köyde bu tarihte 9'u Çungar Yörüklerinden olmak üzere 62, Sorgun'a bağlı Sarılar köyünde ise tamamı Mamalı aşiretinden olmak üzere 54 nefer vardır. 1844 tarihli temettuat defterlerine göre de Sorgun'a bağlı köyde Mamalı aşireti yaşamakta olup bunlar 27 hanedir.⁴²

Yazılıtaş: Köyde 1642'de 20, 1831'de ise 5'i Zile Yörüklerine tabi Çepni Çandır kabilesinden, 1'i de Çungar Yörüklerinden olmak üzere toplam 89 nefer yaşamaktadır. 1844 tarihli temettuat defterlerine göre köyde 26 hane vardır.⁴³

1.2. Çepniler

Akçakoyunlu: Bozok sancağının Karahisar-ı Behramşah kazasına tabi köyde yaşayan 30 neferden 10'u Çepni mukataasından, 9'u Çağıranlı, 8'i Kuşlu, 3'ü ise Abdallı aşiretindedir. 1844 tarihli temettuat deftere göre Kızılkoca'ya tabi Ağçakoyunlu köyüne 16 hane kaydedilmiştir.⁴⁴

Altılı: 1642 tarihli avarız defterinde rastlanmayan köyde 1831 tarihinde Çepni mukataasına bağlı 12 nefer sakindir.⁴⁵

Bahçecik: 1831 tarihinde köyde Çepni mukataasından 42 nefer yaşamaktadır. 1844 tarihli temettuat defterinde de köyde 14 hane Çepni kabilesinin yaşadığı belirtilmiştir.⁴⁶

Baltasarılar: İlk olarak 1831 tarihli nüfus defterinde rastlanan köy Sarıardelibalta olarak kaydedilmiştir. Köyde 26'sı Çepni Çandır kabilesinden, 11'i Mamalı, 4'ü Evci, 4'ü ise Abdallı aşiretinden olmak üzere 85 nefer bulunmaktadır. 1844 tarihli temettuat defterine göre ise köyün nüfusu 21 hanedir.⁴⁷

Baydığın: Köy ilk dönemler Zile kazasının Kızıl Künbed nahiyesine bağlıdır. Köyde 1574 tarihinde 178 nefer yaşamaktadır. 1838 tarihli nüfus defterine göre köyde 6 hanelik Çepni aşireti meskündür. Yine aynı tarihte Çepni hanelerinin dışında köyde 14 hane daha bulunmaktadır. Ayrıca 1844 tarihli nüfus defterine göre ise köyde Çepni/Çandır cemaati yaşamakta olup bunlar 7 hanedir.⁴⁸

Boyalık: 1831 tarihli nüfus defterinde Karahisar-ı Behramşah kazasına bağlı olarak tekrar karşımıza çıkan köyde yaşayan 18 nefer de Çepni mukataasındandır. 1844 tarihli temettuat defterine göre köyde yine 11 hanelik Çepni aşireti bulunmaktadır.⁴⁹

Cihanpaşa: İlk olarak 1831 tarihli nüfus defterinde tespit edilen köyde 119 nefer yaşamakta olup bunlardan 23'ü Çepni Çandır kabilesinden, 8'i ise Keherşük aşiretindedir. 1844 tarihli temettuat defterine göre ise köyde Çepni kabilesine mensup 23 hane yaşamaktadır.⁵⁰

Çandır: Günümüzde Yozgat'a bağlı Çandır ilçesinden başka bir de Çekerek'e bağlı Çandır köyü bulunmaktadır. 1831 Zile kazasının nüfus defterine göre Kuştaş nahiyesine bağlı olan köy Karaağaçları köyüne tabidir. Köyde Çepni cemaatinden 33 hane yaşamaktadır. 1844 tarihli nüfus defterine göre köyde Çandır cemaati yaşamakta olup bunlar 29 hanedir.⁵¹

Çardak: Çardak köyüne bölgenin ilk kayıtlarından itibaren rastlanmakta olup köyde 1556'da 33, 1576'da 41 ve 1831'de ise 10'u Zile Yörüklerinden, 22'si Çağıranlı aşiretinden, 18'i ise Çepni mukataasından olmak üzere 50 nefer yaşamaktadır.⁵²

Derbent: 1831 tarihli nüfus defterine Derbent adıyla biri Budaközü diğeri de Karahisar-ı Behramşah kazalarında olmak üzere iki köy tespit edilmektedir. Budaközü'ne bağlı köyde 1'i Mamalı aşiretinden 85,

⁴¹ Gülten, *age*, s. 140; NFS. d. nr. 2052, s. 112; Eroğlu, *agt*, s. 204.

⁴² NFS. d. nr. 2051, s. 78; NFS. d. nr. 2052, s. 331; TMT. d. nr. 14137, s. 13-31.

⁴³ MAD. nr. 4874, s. 12; NFS. d. nr. 2052, s. 390; TMT. d. nr. 14383.

⁴⁴ Gülten, *age*, s. 87; MAD. nr. 4874, s. 48, 77, 84; NFS. d. nr. 2051, s. 164, 304; NFS. d. nr. 2052, s. 206; Eroğlu, *agt*, s. 18.

⁴⁵ BOA. TD. nr. 315, s. 251; KKA. TD. nr. 30, v. 21b; NFS. d. nr. 2052, s. 171.

⁴⁶ Gülten, *age*, s. 96-97; NFS. d. nr. 2052, s. 168; TMT. d. nr. 13822.

⁴⁷ NFS. d. nr. 2052, s. 326; Polat, *agt*, s. 24.

⁴⁸ Murat Hanılçe, *Saklı Kalmış Bir Tarih- XV. ve XVI. Yüzyıllarda Zile Kazası*, Libra Yayınları, İstanbul 2018, s. 561; Ebubekir Güngör, *Aydıncık Nüfus Defterleri (1838-1841)*, Aydıncık Belediyesi Yayınları, Ankara 2017, s. 41, 107; NFS. d. nr. 2525, s. 39.

⁴⁹ BOA. TD. nr. 315, s. 70, 284, 382; KKA. TD. nr. 30, v. 79b; KKA. TD. nr. 31, v. 40a; MAD. nr. 4874, s. 64; NFS. d. nr. 2051, s. 211; NFS. d. nr. 2052, s. 170; TMT. d. nr. 13826.

⁵⁰ NFS. d. nr. 2052, s. 328; Polat, *agt*, s. 21; TMT. d. nr. 16405, s. 5-6.

⁵¹ NFS. d. nr. 2510, s. 50; NFS. d. nr. 2525, s. 33.

⁵² BOA. TD. nr. 315, s. 486; KKA. TD. nr. 30, v. 136a; NFS. d. nr. 2052, s. 206.

Karahisar-ı Behramşah kazasındaki köydeyse tamamı Çepni mukataasından 20 nefer yaşamaktadır. 1844 tarihli temettuat defterine göre Budaközü'ndeki köyde 29 hane bulunmaktadır.⁵³

Derbent: 1831 tarihli nüfus defterine göre Karahisar-ı Behramşah'a bağlı köyde tamamı Çepni mukataasından 20 nefer yaşamaktadır.⁵⁴

Dereçepni: Bölgede Oğuz boylarından Çepnilerin adıyla anılan Dereçepni/Kötüçepni ve Yazıçepni adıyla iki köy vardır. Yöreyle ait tarihi kayıtlarda da iki Çepni köyüne rastlanır. Bunlardan Emlâk nahiyesine tabi köy bütün kayıtlarda karşımıza çıkarken diğeri ise sadece 1831 tarihli nüfus defterinde görünür. Emlâk nahiyesine tabi köyde 1556'da 36, 1576'da 96, 1642'de 44 ve 1831'de 1'i Kuzugüdenli aşiretine mensup olmak üzere 270 nefer yaşamaktadır. 1831'de karşımıza çıkan ve günümüzde Boğazlıyan'a bağlı olan Dereçepni köyünde ise 13'ü Çepni mukataasından, 5'i Göl aşiretinden, 6'sı ise Karahasanlı aşiretinden olmak üzere 24 nefer vardır.⁵⁵

Dolak: Köye ilk olarak 1831 tarihli nüfus defterinde rastlanmaktadır. Köyde 11'i Çepni mukataasından, 12'si Çağıranlı, 9'u ise Kuşlu aşiretinden olmak üzere 32 nefer yaşamaktadır.⁵⁶

Eskiköy: Zile kazasının Kızıl Künbed nahiyesine bağlıdır. Eskiköy'de 1574 tarihi itibarıyla 87 nefer, 1838 tarihli nüfus defterine göre ise 14 hane sakindir. 1838'de tespit edilen haneler Çepni kabilesine mensuptur. Bunların dışında köyde 75 hane daha bulunmaktadır. 1844 tarihli temettuat defterine göre de köyde Çepni kabilesinden 18 hane sakindir.⁵⁷

Hacilyas: 1838 tarihli nüfus defterine göre Zile kazasının köyleri arasında zikredilen köyde 6 hanelik Çepni cemaati yaşamaktadır. 1844 tarihli nüfus defterine göre köyde Çepni/Çandır cemaati yaşamakta olup bunlar 10 hanedir. 1844 tarihli temettuat defterine göre de köyde Çepni kabilesine mensup 6 hane sakindir.⁵⁸

Kabut: 1831'de Kabut olarak geçen köyde Çepni mukataasına tabi 204 nefer yaşamaktadır. 1844 tarihli temettuat defterine göre ise köyde yine Çepni kabilesi yaşamakta olup bunlar 72 hanedir.⁵⁹

Kayabaşı/Kılıpınar: Kılılırpınar köyünde 1831 tarihinde Çepni mukataasına tabi 17 nefer yaşamaktadır.⁶⁰

Kızılcaşıla: 1838 tarihli nüfus defterine göre Zile kazasının Kızıl Künbed nahiyesine tabi bir köydür. Köyde bu sırada 20 hanelik Çepni cemaati yaşamaktadır. 1844 tarihli nüfus defterine göre ise köyde 23 hanelik Çepni/Çandır kabilesi meskündür.⁶¹

Okçulu: 1831 tarihli nüfus defterine göre köyde Çepni mukataasından 11 nefer yaşamaktadır.⁶²

Paşabey: Köye ilk olarak 1831 tarihli nüfus defterinde rastlanır. Bu tarihte köyde 21 nefer vardır. 1844 tarihli temettuat defterine göre ise köyde Çepni kabilesinden 4 hane meskündür.⁶³

Uzakçay: 1831 tarihli nüfus defterinde Uzakçay imlasıyla yazılan köyde 27'si Çepni mukataasından, 1'i Soddılı(?) ekraından, 32'si ise Çağıranlı aşiretinden olmak üzere toplam 59 nefer kayıtlıdır.⁶⁴

Yazılıtaş: Köyde 1642'de 20, 1831'de ise 5'i Zile Yörüklerine tabi Çepni Çandır kabilesinden, 1'i de Çungar Yörüklerinden olmak üzere toplam 89 nefer yaşamaktadır. 1844 tarihli temettuat defterlerine göre köyde 26 hane vardır.⁶⁵

SONUÇ

Anadolu'daki Moğol varlığı genel itibarıyla Köseadağ Savaşı sırasında artmıştır. Anadolu Selçuklularıyla mücadele için Anadolu'ya gelen Moğol askerlerinin yanında önemli sayıda Moğol aşiretleri de yer almış ve savaş sonrasında birçoğu geri dönmemiştir. Bu savaş neticesinde Anadolu Selçuklularının büyük bir yenilgi almasıyla Anadolu'ya Moğol göçleri giderek artmıştır. Bu göçler neticesinde Orta Anadolu Bölgesi'nde önemli sayıda Moğol aşiretinin yerleştiği görülmektedir. Bu aşiretlerden biri olan Çungarların da özellikle Sivas'tan Yozgat'a doğru meskûn oldukları ve gelirken getirdikleri bazı özel adları da bu köylere verdikleri anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra Balkanlarda da Moğollara rastlamak mümkündür. Bu durum zaman içerisinde onların Türkmenlerle

⁵³ MAD. nr. 4874, s. 89; NFS. d. nr. 2051, s. 382; NFS. d. nr. 2052, s. 169; TMT. d. nr. 13172.

⁵⁴ MAD. nr. 4874, s. 89; NFS. d. nr. 2051, s. 382; NFS. d. nr. 2052, s. 169; TMT. d. nr. 13172.

⁵⁵ BOA. TD. nr. 315, s. 438; KKA. TD. nr. 30, v. 108a; MAD. nr. 4874, s. 56; NFS. d. nr. 2052, s. 168; NFS. d. nr. 2053, s. 92.

⁵⁶ NFS. d. nr. 2052, s. 203.

⁵⁷ Hanilçe, *age*, s. 572; Güngör, *age*, s. 39, 102; TMT. d. nr. 16718, s. 22; Ayrıca bkz. NFS. d. nr. 2517, s. 146.

⁵⁸ Güngör, *age*, s. 48; NFS. d. nr. 2525, s. 36; TMT. d. nr. 16718, s. 13.

⁵⁹ NFS. d. nr. 2052, s. 163; TMT. d. nr. 13815.

⁶⁰ NFS. d. nr. 2052, s. 168, 210.

⁶¹ Güngör, *age*, s. 37; NFS. d. nr. 2525, s. 37; TMT. d. nr. 16718, s. 30.

⁶² Gülten, *age*, s. 180, 182; NFS. d. nr. 2052, s. 163.

⁶³ NFS. d. nr. 2052, s. 177; TMT. d. nr. 13817.

⁶⁴ NFS. d. nr. 2052, s. 167.

⁶⁵ MAD. nr. 4874, s. 12; NFS. d. nr. 2052, s. 390; TMT. d. nr. 14383.

ÇEPNİ-ÇUNGAR KAZASI VE BOZOK SANCAĞI'NDA ÇEPNİ-ÇUNGAR AŞİRETLERİ (XVI-XIX. YÜZYILLAR)

kaynaşarak birlikte hareket ettikleri ve yeni yerleşim yerlerine beraber göçerek iskân olduklarını göstermesi bakımından mühimdir.

Anadolu'nun farklı birçok yerine dağılarak buldukları bölgelerin hem demografik hem de dinî yönünü şekillendiren Çepniler ile Çungarlara ait Bozok sancağındaki nüfus ve köy bilgileri uzun bir yüzyıl aralığında ortaya konulmaya çalışılmıştır. XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar Çepni-Çungar adıyla karşımıza çıkan kazanın bu ismi almasının altında adı geçen aşiretlerin aynı coğrafyada birlikte yaşamış olmalarıdır. Yukarıda Bozok köylerinde yaşayan aşiretle ilgili bilgiler de bu hususu açıkça gösterir. Osmanlı Devleti konar-göçerleri sıkı şekilde kontrol altında tutmak ve onlardan vergileri sağlıklı bir şekilde toplayabilmek için böylesine bir yöntemi belirlemiştir. Bozok sancağının XIX. yüzyıla ait nüfus ve temettuat defterlerinde her iki aşirete dair de oldukça fazla bilgi mevcuttur. Buna göre Çepniler Bozok köyleri arasında 27'sinde Çungarlar ise 22'sinde meskündür. Bazı köylerin ise tamamında ya Çepniler ya da Çungarlar sakindir. Öte yandan Çepnilerin yaklaşık (413x2) 816 Çungarların ise takriben (118x2) 136 kişilik bir nüfusa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Buradan hareketle Orta Anadolu Bölgesi'nde Türkmenlerle Moğol kökenli olduğu düşünülen toplulukların yan yana güçlü bir şekilde varlıklarını uzun yıllar sürdürebilmesi önemlidir.

KAYNAKÇA

1- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Başkanlık Osmanlı Arşivi, *Tapu Defterleri*, nr. 19, 79, 155, 218, 315.

Başkanlık Osmanlı Arşivi, *Kuyûd-ı Kadîme Arşivi*, nr. 16, 30, 31.

Başkanlık Osmanlı Arşivi, *Maliyeden Müdevve Defteri*, nr. 4874.

Başkanlık Osmanlı Arşivi, *Nüfus Defteri*, nr. 2051, 2052, 2053, 2123, 2510, 2517, 2525.

Başkanlık Osmanlı Arşivi, *Temettuat Defteri*, nr. 12875, 13172, 13815, 13817, 13822, 13826, 13987, 14137, 14335, 14383, 16405, 16718.

2- Yayımlanmış Eserler

BIYIK, Ömer, *Osmanlı Yönetiminde Kırım (1600-1774)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir 2007.

BÜYÜK, Mustafa, *Orta Karadeniz Kaynakları XI- Perşembe, Aybastı, Bolaman ve Çamaş kazaları 1834-1845 tarihli Nüfus Defterleri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2020.

EROĞLU, Zafer, *Kızılkoca Kazası Karyelerinin 1844-1845 Temettuat Defterlerine Göre Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yozgat 2013.

GÜLTEN, Sadullah, "XVI. Yüzyıl Anadolu'sunda Moğol Bakiyeleri: Çungarlar", *History Studies*, C. 9, S. 4, November 2017, ss. 53-61.

GÜLTEN, Sadullah, *Bozok Türkmenleri*, Pervane Yayınevi, Ankara 2016.

GÜNGÖR, Ebubekir, *Aydıncık Nüfus Defterleri (1838-1841)*, Aydıncık Belediyesi Yayınları, Ankara 2017.

HANİLÇE, Murat, *Saklı Kalmış Bir Tartih- XV. ve XVI. Yüzyıllarda Zile Kazası*, Libra Yayınları, İstanbul 2018.

MİHMAT, Vahide, *Temettuat Defterine Göre Süleymanlı Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde 2013.

POLAT, Serkan, *Temettuat Defterlerine Göre Sorgun*, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yozgat 2010.

REFİK, Ahmet *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri*, Devlet Matbaası, İstanbul 1930.

SAVRIM, Meryem Nihal, *Boğazlıyan Temettü Defterleri ve Değerlendirmesi*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde 2007.

SÜMER, Faruk, *Anadolu'da Moğollar*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1970.

KAMİL YAVUZ

SÜMER, Faruk, “Tatarlar”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 40, İstanbul 2011, ss. 168-170.

ŞAHBAZ, Davut, *XVI. Yüzyılda Ulu Yörük Teşekkülleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2018.

ŞAHBAZ, Davut, “1831 Tarihli Nüfus Defterlerine Göre Bozok Sancağında Aşiretler”, *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 3, 2020, ss. 143-164.

TÜRKAY, Cevdet, *Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İşaret Yayınları, İstanbul 2001.

YAVUZ, Kamil, *XVI. Yüzyılda Anadolu’da Oğuzların Çepni Boyu*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ordu 2022.

 GTTAD	
Makale Bilgileri:	
Etik Kurul Kararı:	<i>Etik Kurul Kararından muaftır.</i>
Katılımcı Rızası:	<i>Katılımcı yoktur.</i>
Mali Destek:	<i>Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.</i>
Çıkar Çatışması:	<i>Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.</i>
Telif Hakları:	<i>Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.</i>
Article Information:	
Ethics Committee Approval:	<i>It is exempt from the Ethics Committee Approval</i>
Informed Consent:	<i>No participants.</i>
Financial Support:	<i>The study received no financial support from any institution or project.</i>
Conflict of Interest:	<i>No conflict of interest.</i>
Copyrights:	<i>The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.</i>

**ÇEPNİ-ÇUNGAR KAZASI VE BOZOK SANCAĞI'NDA ÇEPNİ-ÇUNGAR AŞİRETLERİ
(XVI-XIX. YÜZYILLAR)**